

ЗБРОЯРСТВО КИЇВСЬКОЇ РУСИ

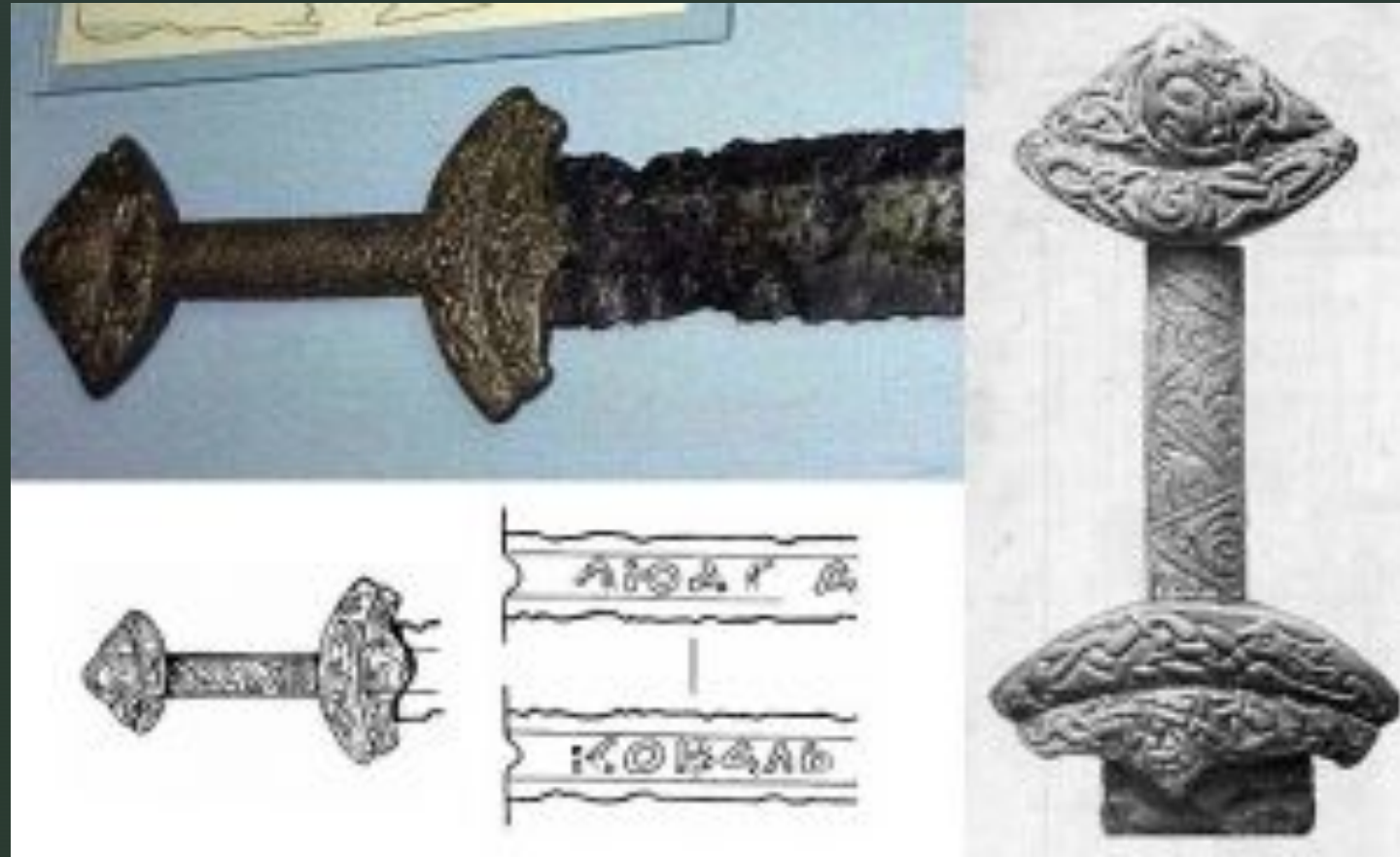

- Поширення того чи іншого виду зброї, способи її використання багато в чому визначались соціальним складом армій, суспільним становищем людей, які володіють засобами боротьби. Іншими словами, зброю можна розглядати у відриві від соціального середовища, не торкаючись тих верств і груп, з яких складається військо. Вивчаючи зброю як складову частину ремесла, можна прослідкувати господарську, торгову і соціальну сторони життя давньоруського суспільства.

Бойова техніка і насамперед наступальне озброєння мали велике значення в житті давньоруського суспільства. Зброю ближнього бою часто-густо можна назвати вирішальною у системі засобів тодішньої боротьби, вона найбільше впливала на результат бою і багато в чому визначала рівень давньоруської військової техніки. Велика роль зброї в житті середньовічних держав пов'язана з частими війнами. Для ранньосередньовічної Русі війна, за словами Б. Д. Грекова, була «головним засобом вирішення поставлених перед нею завдань». Дійсно, для Київської Русі X – XIII ст. війна була типовим і майже постійним явищем. Так, за приблизними підрахунками, з 1060 по 1237 роки письмові джерела відзначають 265 великих і дрібних походів, битв і боїв. З цих військових походів тільки 55 пов'язані з облогою і обороною міст, у всіх інших випадках йдеться про польові війни.

Військові винаходи середньовіччя поширювались і запозичувалися з дивовижною швидкістю. На відміну, наприклад, від побутового і господарського інвентарю, прикрас, форма зброї багатьох європейських країн характеризувалася вражаючою схожістю. Для визначення змін у розвитку середньовічної давньоруської зброї та з'ясування причин цього необхідно простежити її еволюцію на досить тривалому відрізку часі – від до-монгольського періоду до часів Київської Русі XIII ст. Цей період об'єднаний послідовністю розвитку культурно-історичних процесів.

Меч часів Київської Русі із славнозвісним підписом майстра “Коваль Людота”

- ▀ За минулі більш ніж 150 років археологія збрала величезний речовий матеріал, який є основним для вивчення військового спорядження русичів. Варто взяти до уваги той факт, що більшість мечів, списів, сокир, шабель, були знайдені 50 – 100 років тому. Розрив між часом знахідки речі і її вивченням часто налічує десятки років. Природно, що настільки тривалі терміни не кращим чином позначилися на збереженні матеріалу.

- Меч, Новгород, IX ст.

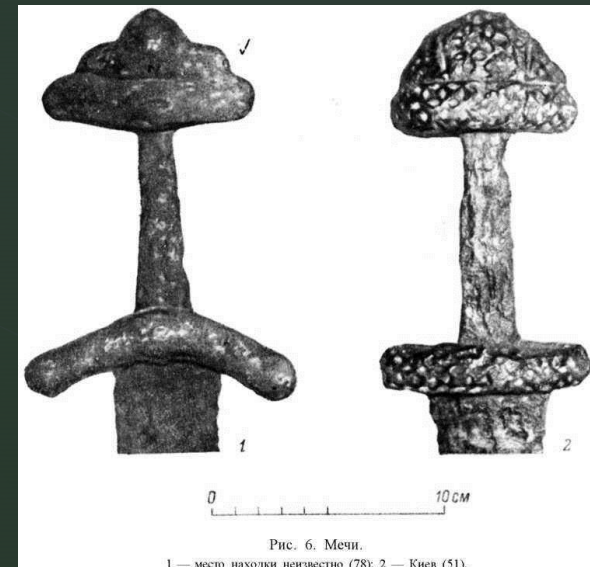

Знаходження зброї в давньоруських поселеннях пов'язано часто з усякого роду випадковостями, і в першу чергу – з пожежами, катастрофами, ворожими завоюваннями. Закономірно, що найбільша кількість зброї XII – XIII ст. знайдено в південноруських містах, що стали жертвою монгольського погрому. Жителі міст і сіл високо цінували мечі, списи, сокири, шоломи, щити і в мирний час рідко їх втрачали.

Основними «сховищами» військових давностей є поховання. Це типово для X – XI ст. Наші язичницькі пращури вірили в існування «того світу», в якому «садять, сіють і збирають урожай, б'ються і борються». Тому похорон людей супроводжувався всім необхідним, у тому числі й зброєю. Так, за повідомленням Ібн Фадлана, при спаленні руса «принесли всі його зброю і поклали поряд з ним». Ще докладніше пізніше свідчення про русів: «Коли помирав один з них, ховали його, а разом з ним його зброя, плаття і знаряддя, і дружину або кого-небудь іншого з жінок, і слугу його, якщо він любив його, згідно їх звичаям».

- У другій чверті XI – XII ст. у зв'язку з християнізацією
- ▶ населення все менше проявлялись залишки язичництва у похованнях. В XI – XII ст. поховання середніх і бідних верств населення не дають повного уявлення про рівень озброєння суспільства. Частіше всього неслов'янські кочові племена мали поховання у повному бойовому оснащенні. Печеніги, берендеї, торки, що жили в XI – XIII ст. поруч із Києвом, ховали своїх одноплемінників з такою великою кількістю військового начиння, яке нагадувало розкіш курганних обрядів язичницької Русі X ст. Велика кількість зброї в неслов'янські похованнях XI – XII ст. все більшою мірою починає означати відставання соціального і політичного розвитку суспільства в цих районах.

- Радянська історіографія таку недостатність зброї в києво-руських похованнях помилково обожнювала з її нестачею взагалі. Це породило теорію про слов'ян як лагідний «голубиний» народ. Слов'янам ставили в докір «недолік войовничості», «відсутність войовничого натиску». Не знайшовши зброї в дреговицьких курганах Прип'ятського Полісся, В. З. Завітневич, наприклад, заявив: «звиклі дивитися на мирні заняття, як необхідна умова нормального життя, наші язичницькі пращури переносили цей погляд на загробне життя, уявлення про яку робило зброю не потрібною».

Використання мечів у бою. Мініатюра з літопису

